

Fundació
Rafael Campalans

Apunts sobre les eleccions italianes 2008

Oriol Bartomeus

**Anàlisis electorals
07/08**

1. Partits en busca de la “normalització”

Les eleccions anticipades dels passats 13 i 14 d'abril a Itàlia, celebrades només dos anys després d'iniciada la legislatura, han comportat la tornada al govern de la dreta liderada per Silvio Berlusconi, després que l'esquerra li arrabassés el poder el 2006.

Els comicis es plantejaven com un intent de normalització d'una situació, la italiana, que no acaba d'estabilitzar-se, catorze anys després d'iniciada la segona república.

L'adopció de normes electorals tendents a restringir el paper crucial dels partits petits s'havia demostrat poc eficaç. El sistema no havia provocat la concentració de forces, sinó que havia traslladat l'atomització a l'interior de les dues grans coalicions, d'esquerra i de dreta.

Fou aquest factor, lligat a la feblesa de la seva majoria al Senat, el que en última instància va fer caure el govern Prodi, de la mateixa manera que les dissensions internes al si de la coalició de dreta havia acabat amb el primer executiu de Berlusconi.

Aquestes eleccions, doncs, pretenien acabar d'una vegada i per sempre amb el minifundisme partidista, que atorgava a formacions minúscules un poder de coerció infinit sobre els partits grans. A la convocatòria de 2006, la coalició que donava suport a Prodi la composaven tretze partits, dels quals vuit obtingueren representació parlamentària. Per la seva part, la dreta comptava amb dotze formacions, cinc de les quals amb diputats a la Càmera.

Aquest cop, la llista progressista liderada per Walter Veltroni la formaven dos partits, el Democratico i Italia dei Valori de l'exjutge Di Pietro. A Berlusconi li donaven suport tres formacions, Il Popolo della Libertà (que incloïa Forza Italia i Alleanza Nazionale), la Lega Nord i el Movimento per l'Autonomia per il Sud.

Els resultats finals han acabat afavorint la coalició de la dreta, que ha estat més capaç de retenir els suports tradicionals, mentre que l'esquerra ha vist com se li escapava bona part del seu vot més ortodox.

2. Els resultats: abstenció de l'esquerra, victòria de la dreta

Tot i que la major part de les hipòtesis havien avançat el triomf de la dreta, l'avantatge de la coalició de Berlusconi ha estat més folgat del que preveïen els sondeigs.

Mentre que les hosts dretanes aconseguïen retenir bona part del seu vot tradicional, tot i un retrocés de dos milions de sufragis, la nova esquerra articulada al voltant del Partito Democratico ha deixat escapar pel camí més de cinc milions de vots, respecte del seu resultat de fa només dos anys.

Resultats de les dues coalicions principals 2001-2008, Càmera de Diputats

	2001		2006		2008	
	vots	Escons	vots	escons	vots	escons
Prodi-Veltroni	16.678.091	242	19.001.684	340	13.686.673	239
Berlusconi	18.623.995	368	18.976.460	277	17.053.874	340
diferència	-1.945.904	-126	25.224	63	-3.367.201	-101

En conjunt, les dues coalicions majoritàries han perdut gairebé vuit milions de vots respecte de 2006. En aquests comicis només han atret a les seves files uns trenta milions d'electors. En la convocatòria de 2001 n'havien sumat més de trenta-cinc.

Aquest fenomen s'explica per dos elements. El primer, mecànic, ja que les coalicions d'aquesta convocatòria agrupaven menys partits que en les anteriors. El segon, l'abstenció.

Per l'esquerra, Veltroni ha deixat fora els comunistes de Refundazione de Fausto Bertinotti, que s'han presentat juntament amb els ecologistes en una coalició anomenada La Sinistra L'Arcobaleno (L'Esquerra Arc de Sant Martí), el grup d'exdemocristians de la UDEUR, responsables de la caiguda de l'últim govern Prodi, i el refundat Partito Socialista, que agrupava les tres llistes socialistes i radicals que s'havien presentat dos anys abans.

La coalició dretana liderada per Berlusconi també ha patit canvis. Respecte de 2006 ha deixat fora el major grup d'hereus de la Democràcia Cristiana, la UDC de Pier Ferdinando Casini, i alguns grups de tendència postfeixista, com Fiamma Tricolore i el grup liderat per Alessandra Mussolini.

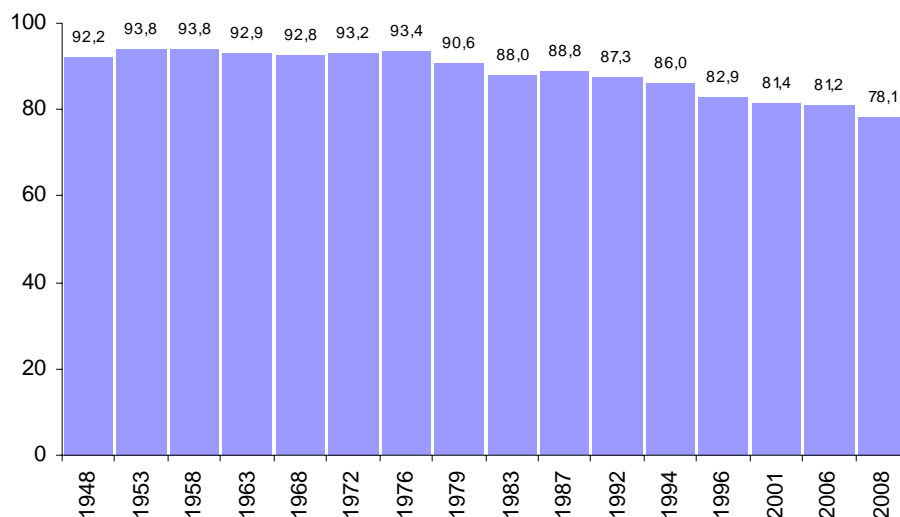
En ambdues coalicions s'han esporgat els extrems i han concorregut als comicis només amb les formacions centrals de cadascuna, el que explica el descens en el còmput final dels seus resultats.

Això, tanmateix, no ha fet créixer els partits que n'han quedat fora. En el seu conjunt, aquests perden prop de tres milions de vots, i la majoria es queden sense representació parlamentària (només la UDC de Casini aguanta, amb 36 escons, dos menys que els aconseguits el 2006, tot i perdre mig milió de vots).

Aquest fenomen remet al segon element que explica la poca atracció tant de les coalicions majoritàries com de la resta: l'abstenció, que en aquesta convocatòria ha assolit una taxa rècord, superior al 20% per primera vegada des de 1948. Respecte de fa dos anys han acudit a les urnes prop de dos milions menys d'italians.

L'evolució de la participació a les eleccions parlamentàries a Itàlia mostra un descens continuat des de finals dels setanta, i amb especial incidència a partir de la convocatòria de 1992, la que marca el final de la denominada primera república, enmig de l'esfondrament del sistema de partits heretat de la postguerra mundial, corcat per la corrupció. Des de llavors, la participació ha caigut ininterrompudament.

Taxa de participació, eleccions parlamentàries 1948-2008

3. Els blocs electorals: perden els extrems

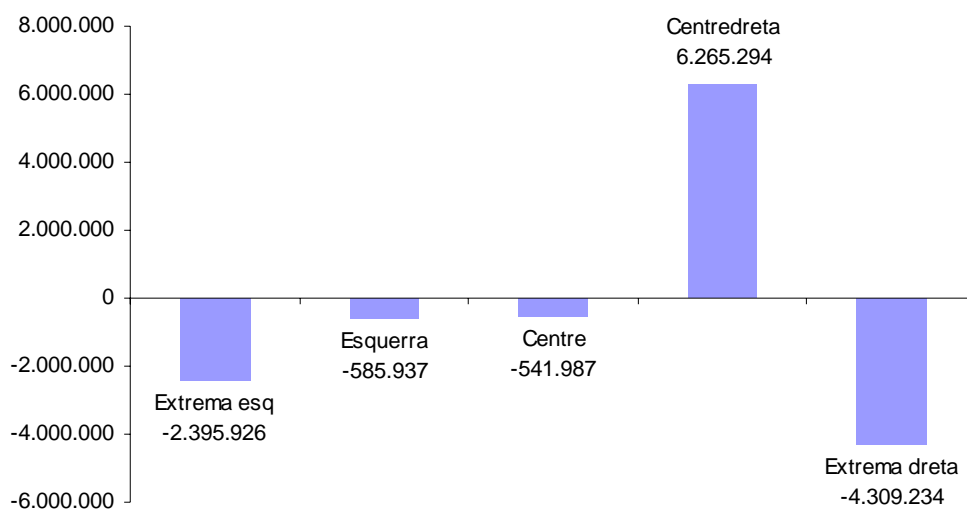
El descens de la participació no sembla haver afectat a tots els partits per igual. Els més perjudicats per l'augment de l'abstenció serien les forces dels dos blocs extrems de l'escala ideològica, tot i que l'abstenció no seria l'únic factor explicatiu dels canvis.

En el cas de la dreta cal considerar que la formació majoritària de l'extrema dreta (Alleanza Nazionale) s'ha presentat en aquests comicis dins de Il Popolo della Libertà, junt amb Forza Italia, el partit de Berlusconi, de manera que el còmput dels postfeixistes és enganyós, com també ho és l'augment atribuït a la dreta.

Tret d'aquest element, que té una importància capital per entendre els canvis de vot en aquestes eleccions, semblaria clar que l'augment de l'abstenció ha afectat més l'esquerra que la dreta.

Mentre que les pèrdues de l'extrema dreta semblen clarament compensades per l'alça de la coalició de Berlusconi, que fins i tot atrauria un vot del centre exdemocristià, el descens pronunciat de les formacions de l'extrem esquerra no es tradueix en un increment del suport al PD de Veltroni.

Evolució del vot per blocs ideològics, eleccions 2006-2008

Des dels inicis de la segona república hi ha una notable estabilitat en el suport als diferents blocs ideològics, malgrat el que pugui semblar.

Els majors canvis s'han degut principalment a l'absorció per part de les coalicions majors de partits centristes.

Així, la dreta italiana compta amb un suport proper als dotze milions de vots, des de les primeres eleccions de la segona república, que conformen el sistema polític actual. Fins a la convocatòria de 2008, el suport a la dreta s'ha mantingut força estable, independentment dels canvis en els resultats dels partits que la componen.

Per la seva banda, el centres i l'esquerra també mostren una destacable estabilitat, tot recollint al voltant de vuit milions de sufragis cadascuna.

Els extrems també es mantenen constants, amb un lleuger avantatge de l'extrema dreta sobre l'esquerra.

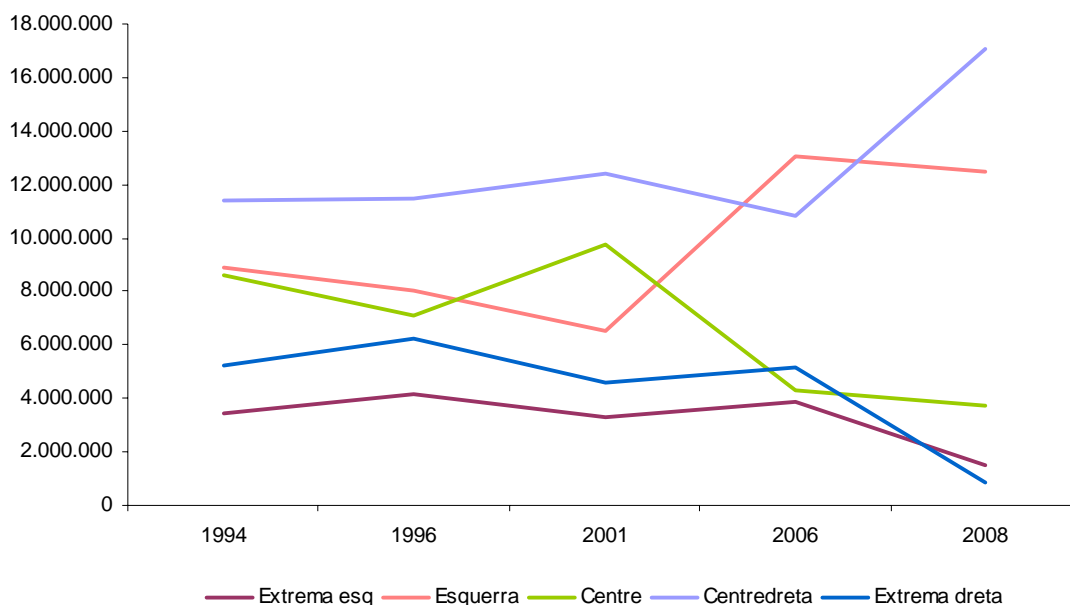
Donada aquesta situació, només la unió de l'esquerra amb el centre seria capaç de superar les forces de la dreta, com així succeí a les eleccions de 2006, quan La Margherita de Francesco Rutelli s'incorporà a L'Ulivo i permeté que Romano Prodi accedís al palau Chigi.

La de 2006 semblaria la primera convocatòria d'una via oberta cap al bipartidisme, on esquerra i dreta prenen els rols principals del sistema, tot deixant el centre en una posició subsidiària, juntament amb els dos extrems.

Aquesta idea s'aferma encara més el 2008, quan l'intent més reeixit fins al moment d'articular una força democristiana que reculli bona part del vot tradicional de la DC històrica, la UDC de Casini, perd bona part del vot aconseguit el 2006, tot i que la llei electoral li permet aguantar un grup parlamentari gens menyspreable.

El camí cap al bipartidisme s'expressa en aquesta convocatòria de 2008 pel descens dels dos extrems, tot i que només el bloc de la dreta aconsegueix afegir-los al seu compte, mentre que l'esquerra se'n veu incapaç.

Evolució del vot per blocs ideològics, 1994-2008

L'anàlisi per blocs, tanmateix, és enganyós, perquè la composició interna d'aquests ha variat, a més que la major part de canvis en aquests darrers comicis s'han produït entre els partits que conformen cadascun dels blocs.

Resultats dels diferents partits, eleccions 2006 i 2008

	CAMERA 2006		CAMERA 2008			
Votants	38.151.407	617	36.452.305	617	-1.699.102	
Rif.Com+Verds	3.013.548	56	1.124.418		-1.889.130	-56
Comunistes	884.912	16	378.116		-506.796	-16
L'Ulivo/PD	11.928.362	220	12.092.998	211	164.636	-9
Socialistes	1.106.154	18	355.581		-750.573	-18
Di Pietro	877.159	16	1.593.675	28	716.516	12
PLI	12.334		103.760		91.426	
UDC	2.579.951	39	2.050.319	36	-529.632	-3
UDEUR	534.553	10			-534.553	-10
DC-Nuovo PSI	285.744	4			-285.744	-4
Forza Italia	9.045.384	137	13.628.865	272	-123.173¹	64
AN	4.706.654	71				
Lega Nord	1.748.066	26	3.024.522	60	1.276.456	34
Per il Sud	5.130		410.487	8	405.357	8
Fiamma Tricolore	231.313		885.229		397.420²	
Destra Nazionale	1.086					
Alt. Mussolini	255.410					

A l'esquerra és notable l'esfondrament dels hereus més ortodoxos del PCI, amb una pèrdua de més de dos milions de vots, el que els resta tots els setanta-dos escons de què gaudien a la legislatura passada (repartits entre Refundazione Comunista i Comunisti Italiani). En el seu descens arrosseguen els ecologistes, que en l'anterior legislatura tenien quinze escons.

Aquestes pèrdues no les compensen els partits situats al centreesquerra, tot i que l'aposta de Veltroni i el seu PD no només aconsegueix mantenir el resultat de L'Ulivo de 2006, sinó que l'incrementa en un limitat centenar de milers de vots i perd un nombre mínim d'escons, nou sobre els 220 obtinguts el 2006.

Per la seva part, els socialistes malbaraten l'extraordinari resultat de dos anys abans de la llista radical-socialista La Rosa nel Pugno i perden tres quartes parts dels vots i tots els diputats. La part més significativa d'aquesta, però, semblen recalcar en la formació col·ligada del PD de Veltroni, Italia dei Valori, que dobla el seu resultat de 2006. Tanmateix, el creixement de les hosts de Di Pietro és inferior a les pèrdues totals dels socialistes.

La UDC de Casini pateix un sever correctiu, tot perdent fins a mig milió de vots, encara que manté la major part dels seus escons. Sembla clar que els exdemocristians han vist com una part significativa dels seus suports optava pel Popolo della Libertà de Berlusconi, o fins i tot per la Lega a les regions del Nord. La UDC ni tan sols no ha pogut treure partit de la desfeta de les formacions petites de centre.

Entre aquestes, la UDEUR d'inafausta memòria per Prodi, i el Nuovo PSI liderat per Bobo Craxi (fill de l'exprimer ministre socialista Bettino) que el 2006 es presentà en la coalició de Berlusconi, són esborrats del mapa i perden la seva representació. La UDER ni tan sols s'ha presentat a les eleccions, mentre que els craxians s'han integrat al refundat Partito Socialista de Boselli, que no ha obtingut cap escó.

¹ resultat de restar el vot de Forza Italia 2008 de la suma de vots de FI i Alleanza Nazionale 2006.

² resultat de restar el vot de La Destra 2008 de la suma de Fiamma Tricolore, Destra Nazionale i Alternativa Mussolini 2006.

Pel que fa a la dreta, els moviments entre partits són diversos i en algun cas, contradictoris. El Popolo della Libertà de Berlusconi, tot i guanyar prop de cinc milions de vots respecte de 2006, pateix pèrdues si es té en compte la suma dels vots de Forza Italia i Alleanza Nazionale de fa dos anys. En conjunt perden més de cent mil vots.

Tanmateix, les pèrdues són majors per Berlusconi, ja que bona part de l'augment dels seus aliats de la Lega Nord es deu a l'atracció d'antics votants de Forza Italia. El partit de Berlusconi perd suport a totes les regions del Nord, allí on la Lega té èxit, mentre que en les del Sud, on el partit padà pràcticament no existeix, es manté i fins i tot guanya vots.

La formació liderada per Umberto Bossi gairebé dobla el nombre dels sufragis assolits el 2006, i més que dobla el nombre de diputats. El seu resultat representa una recuperació del seu vot primigeni dels anys noranta, cedit a Berlusconi en les convocatòries de 2001 i 2006. Per fortuna d'Il Cavaliere, el vot cedit a la Lega s'equilibra amb l'atracció de part del vot dels partits de centre, netament el milió de vots que perden entre la UDC i la UDEUR.

Pel que fa a l'extrema dreta, sembla clar que la decisió del líder d'Alleanza Nazionale, Fini, d'integrar-se al Popolo berlusconian ha fet fugir part dels seus suports tradicionals cap a la nova formació que aglutina els postfeixistes, La Destra-Fiamma Tricolore. Aquesta aconseguix un resultat proper als nou-cents mil vots, gairebé el doble del que el 2006 van sumar conjuntament Fiamma Tricolore, Destra Nazionale i Alternativa Mussolini.

Aquest augment espectacular no els reporta, no obstant, resultats en representació, ja que no aconseguixen cap escó. En canvi, Forza Italia (més AN), gràcies a la prima que el sistema electoral atorga la primer, incrementa la seva representació en 64 diputats més, tot i perdre vots respecte de fa dos anys.

4. Conclusions

Aquestes eleccions s'entenen com un pas més en l'intent de simplificació del mapa polític italià, que permeti la instauració de governs forts, basats en coalicions parlamentàries sòlides.

Els resultats semblen donar la raó a l'aposta dels partits majors, que han aconseguit avançar vers el bipartidisme. Tot i això, pel camí s'han deixat més de dos milions d'electors, que no han volgut acudir a les urnes.

L'aglutinació dels vots en les dues coalicions no ha estat igual. Mentre que la dreta ha sabut mantenir millor el seu vot, l'esquerra no ha aconseguit atraure'n la part més extrema, el que al final li ha costat bona part de les opcions de governar.

Per a Berlusconi, les eleccions han estat un èxit, tot i que hagi hagut de cedir cert protagonisme als seus aliats de la Lega Nord. D'una banda, ha integrat els postfeixistes d'Alleanza Nazionale, amb un cost mínim (pèrdua de quatre-cents mil vots, però cap escó), mentre de l'altra, ha aconseguit fer-se amb el suport d'una part important del vot que el 2006 havia optat per les formacions exdemocristianes de centre. D'aquesta manera, ha acabat amb el perill que significava Pier Ferdinando Casini de cara al futur liderat del centredreta.

A la coalició de centreesquerra l'intent d'aglutinar el vot no li ha sortit tal i com s'esperava. Els aliats de Veltroni, La Italia dei Valori, han estat capaços d'atraure la part més grossa del vot que dos anys abans havia optat per la llista socialista-radical La Rosa

nel Pugno, però el nou Partito Democratico no ha pogut atraure cap a la seva llista la major part del vot que tradicionalment opta per les formacions de més a l'esquerra. Aquest espai, que normalment suma entre tres i quatre milions de sufragis, s'ha quedat reduït a un i mig, sense que s'observi un transvasament significatiu a la candidatura de Veltroni.

La major part d'aquests semblen haver optat per l'abstenció. Les caigudes de la coalició progressista respecte de l'Unione de Prodi de 2006 són dramàtiques a les regions urbanes. Només manté el tipus enfront de Berlusconi al Veneto i al centre.

A l'espera de sorpreses, mai del tot descartables en un escenari polític com l'italià, la legislatura iniciada fa just un mes hauria de ser més tranquil·la que la precedent. El panorama partidista s'ha clarificat. Les dues grans coalicions ja no són una amalgama de partits localistes d'interessos inconfessables. La llista de Veltroni només agrupava dues formacions, la de Berlusconi tres. Enmig hi ha els trenta-sis diputats dels exdemocristians de la UDC i els dos dels autonomistes del Tirol del Sud (SVP).

Tanmateix, davant de l'esquerra italiana s'obre un període de reflexió per descobrir la manera d'aglutinar tot el vot progressista, sense posar en perill l'estabilitat d'un futur govern d'esquerra.